

Kan attityder till politiska beslut förutses?

Om trängselskatten i Göteborg

Originalartikel av Andreas Nilsson, Geertje Schuitema, Cecilia Bergstad Jakobsson,
Johan Martinsson och Maria Thorson*

Sammanfattning av Linn Annerstedt och Elina Lindgren

Den allmänna opinionen kan vara en stark faktor när politiker fattar beslut. Om den allmänna opinionen är emot ett politiskt beslut kan detta påverka politiker att inte implementera beslutet. År 2013 infördes trängselskatt i Göteborg. De huvudsakliga målen med trängselskatt är att förbättra den lokala infrastrukturen, minska utsläppen och förbättra miljön. Beslutet om att införa trängselskatt i Göteborg fattades enhälligt av samtliga politiska partier i Göteborg. Beslutet mottogs med högljudda protester, en namninsamling startades vilket ledde till en folkomröstning. Tidigare studier visar att människor är mer positiva till en politisk åtgärd efter implementering än innan åtgärden har implementerats.

Syfte

Syftet med undersökningen är att studera hur åsikter och attityder förändras över tid, och att utveckla bättre redskap för att analysera attitydförändringar. Hur kan attitydförändringar förklaras? Människor som uppfattar att ett politiskt beslut har positiva effekter är rimligen också mer positivt inställda till beslutet än personer som ser övergripande negativa effekter av det samma. Men vilka faktorer kan då förklara att vissa människor ser positiva effekter, och andra negativa effekter i samma beslut? Politiska åsikter och attitydförändringar kan inte enbart förklaras ur ett så kallat "kostnadsperspektiv", det vill säga om en person kommer att förlora eller vinna ekonomiskt på beslutet. I exemplet med trängselskatt i Göteborg kan det till exempel finnas individuella effekter som tiden det kommer att ta för en person att resa till jobbet, och kollektiva effekter (som mindre utsläpp och förbättrad luftkvalitet), som påverkar individers attityd till åsikterna om trängselskatt.

Åsikter och attitydförändringar kan dessutom förklaras genom psykologiska motiv som medvetenhet, moral och värdeorientering. Om människor ser trängselskatt som ett positivt medel att uppnå en bättre miljö kommer de också se denna åtgärd som positiv ur en värdesynpunkt. En annan faktor som påverkar upplevelsen av politiska beslut är om beslutsfattandet skett enligt en rättvis procedur. När det gäller beslutet om att införa en trängselskatt i Göteborg, var invånarna i staden inte delaktiga alls i förberedelsearbetet. Detta ledde till protester, som till slut utmynnade i en lokal folkomröstning efter att 50 000 personer skrivit på en petition.

Data och Metod

Undersökningen gjordes i samarbete med LORE vid Göteborgs universitet, och genomfördes i tre vågor av Medborgarpanelen. Den första undersökningen gjordes före implementeringen av trängselskatten, i maj/juni 2012. Andra undersökningen genomfördes i december 2012, strax före implementeringen av trängselskatten. I maj 2013 gjordes den tredje och sista undersökningen, fem månader efter att trängselskatten implementerats.

Rekryteringen skedde på två sätt. Deltagare rekryterades dels genom ett pop-up fönster på lokaltidningens hemsida www.gp.se, dels via e-post. E-post rekryteringen bestod av två strata, människor boende innanför de planerade trängselskattstationerna och människor boende utanför de planerade trängselskattstationerna. Totalt bestod urvalet av 7 888 personer. Av dessa personer svarade 70 procent på undersökningen i den första vågen, 65 procent svarade

i den andra vågen, och 60 procent svarade i den tredje vågen. Totalt svarade 50 procent av det totala urvalet på samtliga tre undersökningar.

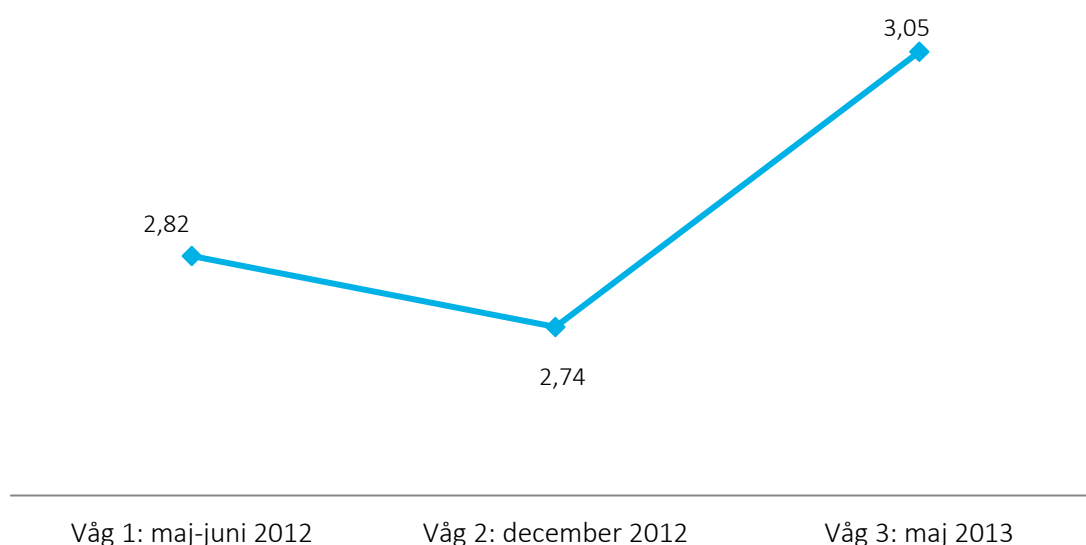
I undersökningen fick deltagarna svara på olika frågor om attityder till trängselskatten. Till exempel fick de, på en 7-gradig skala, ange i vilken grad de höll med om olika påståenden, till exempel:

- ... Trängselskatten går emot mina värderingar.
- ... Trängselskatten bidrar till att skydda miljön.
- ... Jag har fått det bättre än tidigare.

Resultat

Analyser av undersökningen visar att sociodemografiska faktorer (såsom utbildningsnivå och politiska värderingar) har stor påverkan på attityder till trängselskatt i Göteborg. Tillgången till bil, och tillgång till andra alternativa transportmedel, är också faktorer som påverkar. Individer som har tillgång till bil är allmänt sett mer negativa till trängselskatt än individer som inte har tillgång till bil. Individer som värderar den miljömässiga aspekten av trängselskatt, är också mer positiv till denna åtgärd. Resultaten av undersökningen visar också att deltagarna blev mer positiva till trängselskatten över tid.

Figur 1. Attityder till trängselskatt utifrån ett miljömässigt perspektiv

Kommentar: Figuren visar hur inställningen till trängselskatt i Göteborg ur ett miljömässigt perspektiv förändrats över tid. Siffrorna baseras på medelvärden. Fem månader efter att trängselskatten implementerats var deltagarna mer positiva än innan åtgärden implementerades.

Avslutande Diskussion

Studien visar att det finns en positiv, om än inte dramatisk, förändring i attityder till trängselskatten i Göteborg hos deltagarna i undersökningen. Hur kommer det sig att människor är mer positiva till en politisk åtgärd efter implementering än före? En möjlig förklaring är att när systemet väl hade införts försvann en stor osäkerhet kring hur och om systemet skulle fungera. Kan vi med dessa resultat på förhand förutse attitydförändringar? Antagligen påverkas attityder och attitydförändringar både av de förväntade effekterna av ett beslut, känslomässiga

och värderingsmässiga utgångspunkter, och de reaktioner på de faktiska effekterna av beslutet som sker i efterhand.

*Titeln på originalartikeln är "The road to acceptance: Attitude change before and after the implementation of a congestion tax." Den publicerades 2016 i "*Journal of Environmental Psychology*," vol 46, s. 1-9.